

АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“

ИЗБОРИ ЗА ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ

25 май 2014 година

ПРЕДВАРИТЕЛНИ ОБОБЩЕНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА ИЗБОРНИЯ ПРОЦЕС

ОБХВАТ НА НАБЛЮДЕНИЕТО

Асоциация „Прозрачност без граници“ извърши наблюдение на подготовката и провеждането на изборите за членове на Европейски парламент от Република България, които се проведеха на 25 май 2014 година. Организацията бе официално регистрирана като наблюдател от Централната избирателна комисия с Решение №242-ЕП/25.04.2014. Гражданският мониторинг бе осъществен със съдействието на 47 наблюдатели, които наблюдаваха работата на ЦИК, на районни избирателни комисии и на секционни избирателни комисии на територията на 16 избирателни района от страната.

Наблюдението бе осъществено в съответствие с водещите международни стандарти в тази област, като основен приоритет в работата на наблюдателите бяха политическата безпристрастност и професионализъм при изпълнение на задълженията. Мониторингът бе извършен въз основа на методология, разработена от Асоциация „Прозрачност без граници“ през 2001 година, в която основен обект на внимание е спазването на утвърдените демократични стандарти за протичане на изборния процес и гарантирането на възможност за свободен и демократичен избор на гражданите. В съответствие с този подход, наблюдателите на организацията следяха за нарушения, категоризирани в четири основни групи: организационни нарушения, нарушения на правилата за агитация, купуване на гласове и контролиран вот.

КЛЮЧОВИ ИЗВОДИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО

Резултатите от наблюдението на изборите, проведени на 25 май 2014 година, показаха задълбочаване на проблемите в изборния процес, които бяха констатирани от Асоциация „Прозрачност без граници“ в предходни инициативи за мониторинг на изборния процес. За пореден път въпреки новото изборно законодателство и заявките за нов подход в работата на изборната администрация,

гражданското наблюдение на Асоциация „Прозрачност без граници“ показва наличието на остри проблеми в изборния процес, които компрометират неговия открит и демократичен характер. Сред тях следва да бъдат изведени на преден план следните:

- 1) Неспазването на стандартите за устойчивост и предвидимост на изборните правила и честата смяна на изборното законодателство създават предпоставки за сериозни организационни проблеми при подготовката и провеждането на изборите. Приемането на изцяло нов Изборен кодекс 80 дни преди изборите за Европейски парламент и извършването на промени в закона след официалното насрочване на датата за тяхното провеждане създадоха непреодолими пречки пред ефективната работа на институциите, които имат основна отговорност за тяхното провеждане. Извършените промени по отношение на ключови компоненти, каквито са конституирането на изборната администрация, вида и съдържанието на бюлетината, компрометират дейността на институциите и легитимността на изборното законодателство като стабилен фундамент на демократичния процес.

За съжаление се потвърди едно от основните предупреждения на Асоциация „Прозрачност без граници“ – че законодателните промени, извършени в последния момент, ще доведат до повишаване на риска от организационни нередности и нарушения, и ще създадат затруднения за всички участници в изборния процес – изборната администрация, политическите партии и кандидатите, наблюдателите, както и всички други субекти, които имат роля в изборния процес.

- 2) Липсата на ефективно противодействие на сериозни престъпления срещу изборителните права на гражданите, като купуването и продаването на гласове, оказването на незаконосъобразен натиск върху изборителите, разкриването на тайната на вота и т.н., доведе до увеличаване на случаите на така наречения „контролиран вот“. Основни предпоставки за това са формализмът в правилата за разследване и събиране на доказателства за извършени престъпления срещу политическите права на гражданите, както и неефективната работа на правоохранителните и правораздавателните институции. Журналистическите разследвания за оказван натиск от работодатели върху работници, разкритите заплахи за уволнения и лишаване от основни социални придобивки, излъчените записи на купувачи и продавачи на гласове за пореден път се оказаха недостатъчни за институциите, които разполагат с целия инструментариум от законови правомощия, за да разкрият и накажат тези престъпления.
- 3) През 2014 година се потвърди и предупреждението на Асоциация „Прозрачност без граници“, че има потенциал за злоупотреба със статута на независимия наблюдател. През изминалата предизборна кампания станахме свидетели на заобикаляне и дискредитиране на принципите за

независимо гражданско наблюдение чрез регистриране на организации, които са свързани с политически на организации. Допълнителен компрометиращ фактор се оказаха подозренията за официално купуване на избиратели чрез тяхното регистриране като наблюдатели. Тези проблеми не могат да останат встрани от вниманието на Асоциация „Прозрачност без граници“, защото рушат доверието към автентични граждански организации, които се придържат стриктно към международните стандарти за независим граждански мониторинг. Поради тази причина ще настояваме да бъдат взети адекватни мерки за пресичане на опитите за злоупотреба със статута и функциите на независимите наблюдатели.

- 4) Системата за финансиране на предизборните кампании запазва основни дефицити, сред които: – липса на текущ контрол върху финансирането на предизборните кампании; – включване на средства с неясен произход чрез предоставяне на дарения на максимална стойност от граждани, които не разполагат с финансови възможности за щедри дарения; – липса на публичност за последиците от извършваните проверки за произход на декларираните дарения.
- 5) Въпреки извършените промени относно медийното отразяване, осигуряващи безплатни участия в медиите и свобода на редакционната политика, медийната среда в страната предизвиква сериозна загриженост. В рамките на тази кампания бе констатирано системно публикуване на компрометиращи материали и провеждане на негативни кампании, насочени срещу политически опоненти, без да е изяснено кой заплаща и каква е стойността на тези материали.

ОБЩ КОНТЕКСТ НА НАБЛЮДЕНИЕТО ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА НА ИЗБОРНИЯ ПРОЦЕС

Предизборната кампания, съответно изборите на 25 май 2014 година, се проведеха по правилата на нов Изборен кодекс, който бе приет на 5 март 2014 г. от 42-то Народно събрание. Кодексът бе приет непосредствено преди конституционно установения срок за подготовка на изборния процес и в противоречие с международно утвърдените стандарти за предвидимост и устойчивост на законодателството, което следва да е ясно установено поне 6 месеца преди датата на изборите. За първи път бе създаден прецедент за промяна в закона след датата на насрочване на изборите, като на 22 април 2014 година бяха приети промени относно два от най-съществените елементи в изборния процес - състава на ЦИК и вида на бюлетината.

Проточването на обсъждането на проекта на нов Изборен кодекс, както и фактът, че не бяха отчетени някои от съществените предложения на гражданския сектор за промени в изборното законодателство, провокираха публикуването на

поревица от официални позиции и открити писма на Асоциация „Прозрачност без граници“, в които призовавахме политическите партии да постъпят отговорно и да приемат своевременно ясни правила, които да дадат адекватен отговор на проблемите в изборния процес в страната. Безпрецедентно краткият срок за организиране на изборния процес от своя страна доведе до практическа невъзможност за смислен експертен дебат по най-важните въпроси от подготовката на изборите и адекватна институционална реакция.

ПОДГОТОВКА НА ИЗБОРИТЕ ЗА ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ КОНСТИТУИРАНЕ НА НОВА ЦЕНТРАЛНА ИЗБИРАТЕЛНА КОМИСИЯ

Конституирането на новата Централна избирателна комисия ясно показва наличието на нормативни и процедурни дефицити, най-съществените от които бяха свързани с въпросите за изхода от процедурите за номиниране и обсъждане на предложените от граждански организации кандидатури, разпределението на квотите на партиите, както и последователността на процедурите по избор и назначаване на членове на ЦИК.

Очерта се явно разминаване между заявените намерения и принципи при избора на ЦИК и тяхното практическо осъществяване.

Приложението на разпоредбите за подход за избор на членове на ЦИК чрез предложения на българския неправителствен сектор не отговори пълноценно на обществените очакванията за политическа безпристрастност, висок професионализъм, прозрачност и почтеност. Политическата биография на част от кандидатите и същевременно фактът, че са предложени от граждански организации, постави въпроса дали не се дава привидност на граждански кандидатури, които всъщност са политически. На практика, само две от предложените кандидатури, излъчени от граждански организации, бяха на експерти, които не са участвали като партийни представители в предишни състави на ЦИК и РИК. Неясният начин на „припознаване“ на предложените кандидати от страна на политическите партии и смесването на принципа на професионалния подбор и принципа на политическото номиниране създаде предпоставки за съмнения в политическа пристрастност на част от кандидатите и, съответно – на номиниращите неправителствени организации.

Всичко това, съчетано с висока степен на формализъм при протичане на изслушването на кандидатите и свеждането на дебата в Народното събрание при избора на членове на висшата изборна администрация до процедурен спор, в центъра на който беше поставено квотното разпределение, измести дискусията от професионалните качества на кандидатите към дребнаво политическо противопоставяне.

С това беше хвърлена сянка на съмнение върху политическата воля и готовност за изграждане на политически независима и безпристрастна професионална централна избирателна комисия и изборна администрация.

КОНСТИТУИРАНЕ И ДЕЙНОСТ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

От гледна точка на кратките срокове за подготовка на изборния процес, още по-сериозно се очерта необходимостта от ефективно взаимодействие между ЦИК и предвидения с новото изборно законодателство **Обществен съвет от граждански организации**. Такъв механизъм за ефективно сътрудничество, който да позволи реално включване на експертизата и опита на гражданските структури, обаче, не беше възприет от страна на ЦИК.

Нещо повече, Асоциация „Прозрачност без граници“ ясно изрази несъгласието си с първоначално предложения подход за изработване на Правилата за работа на Обществения съвет – въз основа на решение на ЦИК, което определя реда за организация на работата на Обществения съвет, с формализиран начин на вземане на решения, предвиден избор на постоянно ръководство, което опосредства диалога между ЦИК и Обществения съвет, без гарантирана публичност на различните мнения на организациите. Предложените правила отразяваха едностранчива и недIALOGИЧНА гледна точка към функциите на Обществения съвет. Той се разглеждаше като експертен придатък към ЦИК, вместо като независима неформална структура, която разполага с реално гарантирана възможност да получава и предоставя информация относно подготовката на изборния процес.

В хода на работата на Обществения съвет ясно се откри проблемът за липсата на обратна връзка и ефективно взаимодействие с членовете на Централната изборна комисия.

В рамките на участието си в заседанията на Обществения съвет, „Прозрачност без граници“ направи редица предложения и постави важни въпроси, свързани с:

- едностранното установяване на правилата на работа на Обществения съвет от страна на ЦИК;
- проблеми, свързани с обученията на РИК;
- непрозрачна процедура за избор на доставчик за експерименталното машинно гласуване;
- опасения за опорочаване фигурата на независимия наблюдател.

От страна на Централната изборна комисия не бе даден адекватен отговор на нито едно от тези предложения.

РАБОТА НА ЦЕНТРАЛНАТА ИЗБИРАТЕЛНА КОМИСИЯ ПО ПОДГОТОВКА НА ИЗБОРИТЕ

В рамките на процеса на подготовка на изборите от 25 май 2014 година „Прозрачност без граници“ настоятелно алармира ангажираните институции за наличието на съществени дефицити в организацията на изборния процес. Като проблеми с най-съществено значение за изборния процес отбелязахме незадоволителното ниво на прозрачност в работата на ЦИК, липсата на адекватно обучение и подготовка за членовете на РИК и СИК в страната за еднозначно

прилагане на изборното законодателство, както и въпроса за компрометирането на фигурата на независимия наблюдател.

Констатирани дефицити:

- пропуски и грешки в решенията и в изборната документация – 10,56% от всички решения, свързани с подготовката на изборите, са поправки на вече приети от ЦИК решения;
- непубликуване на протоколите от заседанията – към 2 юни 2014 година са публикувани едва 15 протокола от заседанията, най-актуалното от които е от 8 април 2014 г.;
- неефективна информационна кампания за гражданите – кампанията бе сведена до цитиране на текстове от ИК, на недостъпен език за обикновения избирател.

Посочените проблеми в подготовката на изборния процес и направените предложения за тяхното отстраняване не срещнаха адекватна институционална реакция, а това беше предпоставка и за проблемите, констатирани в хода на изборния ден.

С особено внимание Асоциация „Прозрачност без граници“ проследи процеса на приемане на Методическите указания за секционните избирателни комисии в страната като част от изборната документация, която има пряко отношение към коректното и законосъобразно прилагане на разпоредбите на Изборния кодекс на територията на цялата страна. Асоциация „Прозрачност без граници“ обжалва пред Върховния административен съд Решение №340-ЕП/12.05.2014 г. на ЦИК за допълване на Методическите указания за секционните избирателни комисии в страната, приети с Решение № 324-ЕП от 9 май 2014 г. и публикувани на 13.05.2014 г. в сайта на ЦИК след поправка на технически грешки. Това Решение на ЦИК практически представляваше дописване на текста на чл. 278 от Изборния кодекс, регламентиращ случаите, в които една бюлетина е действителна или недействителна.

В мотивите към своето решение Върховният административен съд постанови, че в тази част Методическите указания са приети от ЦИК в противоречие с материалния закон, с процесуалните норми, представляват дописване на закона и не са мотивирани.

Асоциация „Прозрачност без граници“ ясно аргументира своето виждане, че оспореният текст в Методическите указания на ЦИК може да създаде основания за нарушение на основните принципи на Изборния кодекс, да доведе до объркване и неправилно отчитане на вота на гражданите, както и да създаде предпоставки за други негативни явления в изборния процес.

ОБУЧЕНИЕ НА ИЗБИРАТЕЛНИТЕ КОМИСИИ

Като регистриран наблюдател за изборите за Европейски парламент Асоциация „Прозрачност без граници“ осъществи наблюдение на обученията на

членове на районни и секционни комисии в страната. Бяха констатирани поредица от съществени пропуски в подготовката на членовете на РИК и СИК:

- на участниците в обученията не бяха предоставени точни и ясни указания за действителността на бюлетина, намерена в избирателната урна, на която отрязъкът в долния десен ъгъл с пореден номер не е бил откъснат от член на СИК;
- на участниците в обученията не бяха дадени недвусмислени указания за механизма на отчитане на преференциалния вот;
- методическите указания на ЦИК по прилагане на ИК не бяха предварително разпространени сред участниците в обученията, а се предоставяха ден преди самия изборен ден – очевидно неадекватен срок за подробно запознаване с тези ключови правила;
- въпреки приетото решение на ЦИК (№ 313-ЕП от 08.05.2014) с методически указания за работата на обучителното звено, липсваха предварително разработени обучителни материали, които да съдействат за подготовката на участниците предвид кратките срокове (образци от изборните книжа и материали, нагледни обучителни материали, включително и електронни обучителни средства – презентации, видеоклипове и други).
- продължителността на обученията от 2 астрономически часа беше крайно недостатъчна за запознаване с изискванията на новия Изборен кодекс и с решенията на ЦИК, които касаят конкретната работа на избирателните комисии. Предвид въвеждането на нови ключови елементи в боравенето с изборни книжа (откъсване на бюлетините от подвързан кочан, отстраняване на номера на бюлетините, отчитане на преференциално гласуване) членовете на избирателните комисии се нуждаеха от детайлна информация и от възможност за получаване на отговори на всички поставени практически въпроси. Избраният късен час за обученията на секционните комисии допълнително създаде напрегната обстановка и препятстваше качествено провеждане на обучението;
- цялостният подход на Централната избирателна комисия спрямо обученията на РИК и СИК, който основно разчиташе на опита на част от членовете на РИК и СИК в произвеждането на предходни избори и свеждаше обученията до кратък инструктаж, се оказа крайно неефективен. За това свидетелстват и резултатите от наблюдението в изборния ден и сигналите на граждани, получени от Асоциация „Прозрачност без граници“. В първата половина от изборния ден 66% от постъпилите сигнали касаеха именно организационно-технически проблеми и нарушения в работата на изборната администрация.

Следва да се подчертае също така, че организационно-техническите проблеми в работата на РИК и СИК често имат пряко отношение към отчитането на действителността на вота и, следователно, към изборния резултат, поради което

липсата на адекватна подготовка на членовете на районните и особено на секционните комисии е особено тревожно.

За съжаление, проблемите в организацията на изборния процес, за които Асоциация „Прозрачност без граници“ настоятелно сигнализира компетентните институции през изминалите два месеца, ясно се проявиха в изборния ден.

ФИНАНСИРАНЕ НА ПРЕДИЗБОРНТА КАМПАНИЯ. РОЛЯ НА МЕДИИТЕ ЗА ОТРАЗЯВАНЕ НА ПРЕДИЗБОРНТА КАМПАНИЯ

Едни от най-съществените промени в новия Изборен кодекс бяха свързани с въвеждането на публично съфинансиране на предизборните кампании, осигуряването на по-широки възможности за безплатен достъп до медиите. В кодекса бяха запазени изискванията за публичност на тарифите за медийно отразяване на кампанията и на договорите между медиите и регистрираните участници в изборите. Законовите промени осигуряваха възможност за безплатно участие в различни дискуссионни формати на медиите и предоставяха по-широка свобода на редакционната политика на медиите.

Същевременно, станахме свидетели на влошаващо се качество на медийната среда, в която доминираха не дискусиите за бъдещето на Европейския съюз, а компроматната война, при която не става ясно с какви средства и кой е заплатил негативните материали срещу участници в изборите.

Резултатите от наблюдението потвърждават констатациите на Асоциация „Прозрачност без граници“, че все още остава проблематично изпълнението на изискването за публикуване на тарифите за отразяване на предизборната кампания и на финансовите договорености между медии и кандидати. Все още не е преодоляна склонността на част от медиите за negliжиране на изискванията за публичност на финансовите взаимоотношения между медии и партии.

Изборният кодекс предвиди нов механизъм за мониторинг и проверка на предизборната кампания, който целеше да повиши ефективността на контрола върху финансирането на предизборната кампания. Предвидено бе Съветът за електронни медии да извършва мониторинг на предизборните изяви на участниците в медиите и да информира ЦИК за установени нарушения на правилата за провеждане на предизборната кампания. Междинните резултати показват, че този механизъм за мониторинг дава своите първи положителни резултати. Окончателната оценка на ефекта от законови промени предстои да бъде извършена, след като бъде публикуван докладът на СЕМ от извършеното наблюдение.

Публичността на данните от Единния регистър по Изборния кодекс позволи на избирателите да бъдат своевременно информирани какви дарения са получили и регистрирали участниците в изборите за Европейски парламент. Публикуваните данни позволиха на Асоциация „Прозрачност без граници“ да потвърди своята позиция, че са необходими промени в системата за финансиране на политическата

дейност (в т.ч. и за финансиране на политическите партии). Резултатите от наблюдението показват, че в тази сфера остават основни проблеми:

- основателни съмнения за официализиране на средства с неясен произход (чрез предоставяне на дарения на значителна стойност от граждани, чийто социален статус не позволява това);
- осъществяване на последващ контрол по документи, който не дава изчерпателна основа за налагане на санкции за участниците, които не спазват и/или заобикалят установените правила за финансиране на предизборните кампании;
- липса на информация относно последиците от извършени проверки за произход на получените дарения.

КОНСТАТАЦИИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО В ИЗБОРНИЯ ДЕН

Организационни нарушения

За пореден път отчетливо преимущество в регистрираните сигнали имаха организационните нарушения. В първата половина от изборния ден техният относителен дял достигна 66%.

Най-често срещаните нарушения и нередности в работата на *секционните избирателни комисии* се изразяваха в:

- неизпълнение на указанията за работа с бюлетините (нееднозначни указания на членовете на СИК по отношение на съгването на бюлетината; пропуски при откъсването на номерирания отрязък; предварително откъснати бюлетини от кочана);
- неефективен контрол върху наблюдателите (невписването им в списък на наблюдателите в секцията; липса на контрол колко наблюдатели от 1 организация се намират едновременно в изборното помещение; сигнали, че се изисква от наблюдатели предварително да се подпишат, че са получили секционния протокол още в началото на изборния ден);
- допускане на голям брой грешки в протоколите и забавяне в обработката им.

Без съмнение съществен принос за тези проблеми имаха и противоречивите методически указания, разработени от страна на ЦИК, приемането на правила „в последния момент“, както и слабата предварителна подготовка на членовете на СИК. За преден път подготовката и обезпечаването на членовете на секционните комисии не беше на необходимото ниво, за което свидетелства и големият брой откази от участие на членове на СИК в последния ден преди изборите.

В работата на *районните избирателни комисии* доминираше практиката част от постъпващите сигнали да не се регистрират, а голяма част от тях да се решават ад хок, с консултиране в телефонна връзка. Оттук произтича и липсата на контрол за адекватното функциониране на РИК и надлежното обработване на всички сигнали за нередности.

В края на изборния ден наблюдателите отново станаха свидетели на опашки от граждани, чакащи своя ред за гласуване пред изборните помещения. След приключване на изборния ден отново бяха констатирани проблеми, изразяващи се в забавяне в копирането на протоколи с изборните резултати, непредоставяне на копия от протоколите (дължащи се на изчерпано мастило в тонерите на копирните машини), лоша организация при предаването на изборните книжа в районните комисии. Част от тези проблеми следваше да бъдат предвидени (например, предвид големия брой регистрирани наблюдатели да бъдат осигурени достатъчни количества тонер за копирната техника) и да бъде създадена необходимата организация за тяхното минимизиране и отстраняване. Що се отнася до предаването на изборните книжа, следва да се подчертае, че създадената неефективна система за предаване на изборните книжа води до две негативни последици: неефективен контрол при предаването и съхраняването на изборните книжа; демотивиране на членовете на секционните комисии от по-нататъшно участие в провеждането на избори.

Контролиран вот

На второ място по брой сигнали, но несъмнено сходен по степен на значимост беше проблемът „контролиран вот“. Новост в изборния процес тази година беше контролираният вот посредством фигурата на „независимия наблюдател“ (присъствие на повече от един наблюдател в изборно помещение, невписване на наблюдателите и невъзможност за контрол, опити да се преотстъпва статут на наблюдатели с пълномощно, наблюдатели признават, че работят за партии, но са инструктирани да не разкриват за коя).

Режимът на регистрация на наблюдатели от българските неправителствени организации показва сериозни дефицити. Изборният кодекс предвижда възможност за регистриране на брой наблюдатели от една организация, равен на броя на секциите в страната. Липсва, обаче, адекватен нормативен механизъм за контрол върху реалната независимост на наблюдателите и връзката на регистрираните граждански организации с политически партии и кандидати. Тъкмо обратното – според оценките на голяма част от гражданите, които сигнализираха за нередности, зад голяма част от наблюдателите се крие „купен вот“ и работа в полза на определени политически партии. Прегледът на регистъра на наблюдателите от граждански организации, поддържан от ЦИК, също ясно показва, че зад част от регистрираните граждански организации, се крият структури, пряко свързани с политически партии. Това позволи регистриране на голям брой наблюдатели, надхвърлящ законово установения лимит, които на практика представляват интересите на политически сили, а не обществения интерес от прозрачни и демократични избори. Трудно бихме могли да си обясним с методологически съображения регистрирането от една организация на над седем хиляди наблюдатели.

Сериозен проблем във връзка с контрола над гласоподавателите бяха и заявките от страна на някои политически партии, че възнамеряват да мобилизират

огромен брой застъпници и представители. В някои случаи твърденията за броя на партийните застъпници надхвърляше петкратно броя на секциите в съответната област. Това от своя страна създаде предпоставки за сериозен психологически натиск над гласоподавателите в навечерието на изборния ден.

Наред с тези нови форми на контролиран вот, отново бяха наблюдавани и някои от станалите традиционни форми на контролиран и купен вот, например присъствие на известни дилъри на гласове пред СИК; поставяне образец на бюлетина в тъмната стаичка, която е маркирана за дадена партия; едно и също придружаващо лице за няколко гласоподаватели; непосредствен контрол върху хода на гласуването от страна на кметове/кметски наместници; явяване на застъпник като придружител на гласоподаватели и т.н.

Купуване на гласове

Прави впечатление, че през 2014 година много малък процент от гражданите и наблюдателите подаваха сигнали за директно купуване на гласове. Вероятно гражданите се дистанцират от очерталата се порочна практика на взаимни обвинения между самите политически партии в купуване на гласове. Сигналите за купуване на гласове, обаче, са по-малко и заради усъвършенстваните форми за контрол на вота. Наред с това, регистрираните огромен брой наблюдатели и застъпници практически също представляват форма на купуване на гласове. Без съмнение това е особено притеснително по отношение на независимите граждански наблюдатели, доколкото в Изборния кодекс изрично е указано, че те не могат да получават за своята дейност възнаграждение от партии, коалиции, инициативни комитети и техните кандидати.

В рамките на предизборната кампания и в изборния ден медиите направиха публично достойно редица нарушения срещу избирателните права на гражданите (единични случаи и организирани схеми за купуване и продаване на гласове, оказване на натиск върху работници от страна на работодатели и представител на местните власти, контролиран вот и т.н.). Бяха направени поредица от репортажи, които останаха без практически видими последици. Следва да се отбележи, че този факт обезкуражава гражданите при сигнализирането за тази съществена група от нарушения в изборния процес.

Неправомерна агитация

Получените сигнали за неправомерна агитация в изборния ден не се отличават съществено от традиционно регистрираната картина на нарушения от предходни избори. Те се изразяват основно в: агитация в близост до изборните помещения, агитация по домовете, неправомерно разпространявани агитационни материали.

РЕАКЦИЯ НА ИНСТИТУЦИИТЕ

В изборния ден Асоциация „Прозрачност без граници“ подаде редица сигнали до институциите във връзка с изборни нарушения, констатирани от наблюдатели на организацията, както и получени от граждани на горещата телефонна линия 0800 11 224.

Изпратени бяха 6 писма до ЦИК с обобщени сигнали за организационни нарушения в изборния ден, 6 сигнала за изборни нарушения до районните избирателни комисии (3 бр. до 24 РИК София, 2 бр. до 23 РИК София и 1 бр. до 16 РИК Пловдив) и 2 сигнала до прокуратурата, в това число до Районна прокуратура – гр. Дупница и Районна прокуратура – гр. Гоце Делчев.

До 30 май 2014 г. Асоциация „Прозрачност без граници“ получи отговори от цитираните районни прокуратури, като и по двата сигнала са издадени постановления за отказ от образуване на досъдебни производства поради неустановяване на данни при проведените проверки.

За пореден път ясно се очертаха притесненията на гражданите, подаващи сигнали, да разкрият своята самоличност. Причините за това са две – страх от евентуални негативни последствия и съмненията в ефективността на институциите при разследване и санкциониране на докладваните нарушения в изборния процес.

ОБОБЩЕНИЕ

За преодоляването на констатираните проблеми Асоциация „Прозрачност без граници“ счита за необходимо да бъдат предприети мерки в няколко насоки:

1. Асоциация „Прозрачност без граници“ настоява за въвеждането на **Регионални преброителни центрове** като модел за прозрачно отчитане на резултатите от гласуването, който допринася за намаляване броя на организационно-техническите нарушения и методически грешки в работата на секционните комисии и ограничава възможностите за контролиране на вота и манипулации при отчитането на резултата.
2. Необходима е **категорична и ефективна реакция на институциите** спрямо очевидните форми на нарушаване на избирателните права на гражданите, намиращи израз чрез контролиран вот, **корпоративен натиск и купуване на гласове** върху избирателите.
3. Необходимо е съществено усъвършенстване на процедурите за регистриране на граждански организации като наблюдатели на изборния процес в посока **контрол върху професионализма, почтеността и политическата независимост на гражданските организации наблюдатели**, както и върху финансирането на тяхната дейност, за да се ограничат възможностите за оказване на практика на легитимен натиск върху изборния процес посредством фигурата на гражданския наблюдател.

4. Необходима е реформа в начина, по който се съставят изборителните списъци. В тази връзка Асоциация „Прозрачност без граници“ продължава да настоява за създаването на **самостоятелен регистър на изборителите**, който се поддържа от постоянно работеща ЦИК, осигурява възможност за корекции въз основа на данни, подадени от изборителя, и осигурява прозрачност на информацията относно общия брой на изборителите по населени места, райони и т.н.
5. Необходимо е осъществяването на **ефективен, своевременно осъществяван контрол върху финансирането на предизборните кампании**, който да позволява налагането на санкции за нарушителите още в рамките на предизборната кампания (в това число принудителни административни мерки, които на водят до своевременно прекратяване на нарушенията). Сега действащата система за контрол се основава на принципа на последващ контрол, в резултат на което често санкциите се налагат след няколко месеца, дори година, след приключването на предизборната кампания.

София, 5 юни 2014 година

АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“
TRANSPARENCY INTERNATIONAL – BULGARIA